

819017 Ірмолой нотолінійний (без титулу). Рукописна книга. Друга чверть XVIII ст. 1°, 179 арк.

Укладач, переписувач, місце створення невідомі.

Склад рукопису: Всеношне бденіє, Октоїх-Ірмолог, подібні на осьм гласов, стихири на свята, починаючи з Різдва Христового, Хрещення; літургія Пржедєосвященних даров; стихири у Велику П'ятницю, Святому Духу, апостолам Петру и Павлу, на Успіння, Михаїлу, Іоасафу царевичу; літургія у Велику Суботу.

Напис: київський (вказано на арк. 2 ,4).

Мова текстових складових церковнослов'янська.

Тип основного письма нотолінійний (у 5 ліній), ромбоподібна нотна літера, дрібний півустав.

Лінійні розміри блока: 295×190×25 мм.

Блок некомплектний: утрачено титульний аркуш та кінець рукопису, після останнього цілого аркушу (179) залишився невеличкий шматок (+1/8 арк. зверху біля корінця), між арк. 20–21, 45–46, 113–114, 124–125 біля корінця залишилися невеличкі частки колишніх аркушів.

Обсяг: 179 арк. Фоліація архівна, ХХ ст., олівцем (внизу повна, зверху вибіркова – 1–10, 20, 28, 30, 40, 47, 50, 60, 62, 70, 80, 90, 100, 114, 115, 120, 130, 140, 149, 150, 160, 170, 179), розбіжність складає 1, оскільки внизу не ураховується арк. 1 з малюнком. Арк. 1 та звороти арк. 6, 27, 113, 176 пусті.

Матеріали письма: папір другої чверті XVIII ст. з філігранню: мальтійський хрест під короною; чорнило, фарба.

Зображувальні матеріали: малюнок *цар Давид* чорнилом, тоновано коричневою фарбою (зворот арк. 1); фігурно-орнаментальні та орнаментальні заставки (зокрема зображення: Господь, Богородиця, служба до Різдва Христова; частина орнаментальних заставок в стилістиці декоративно-рослинного орнаменту заставок у кириличних стародруках), перший ініціал у складі фігурно-орнаментальної композиції (ініціал Б, зображення: олень), орнаментальні композиції з ініціалами чорнилом, коричневою, червоною та

зеленою фарбами на арк. 2, 7, 28, 47, 62, 85, 95, 114, 125, 149; орнаментальні кінцівки чорнилом наприкінці гласів. Заголовки (частина з них в'язю) червоною фарбою та чорнилом, буквиці (малі ініціали) червоною фарбою.

Оправа сучасна рукопису: дошки в шкірі з тисненням, 300×200 мм.

Стан збереження блоку та оправи. Стан блоку незадовільний. Арк. 1 зберігся частково, у ньому не вистачає великої частини нижнього кута (втрачені частини записів понизу з обох боків, та частина зображення царя Давида на звороті). На арк. 20 немає частки посередині верхнього берега (з втратою змісту), на арк. 155 немає частки правого берега (без втрати змісту). Багато аркушів надірвано по нижньому берегу, численні темні плями на багатьох аркушах (без втрати змісту). Первинна оправа пошкоджена, дошка верхньої кришки розколота вздовж і тримається на підклеєній з боку форзацу смужці грубої тканини, права половина її верху майже втратила шкіряний верх; частки застібок збереглися, на нижній кришці майже цілком, а на верхній лише кріплення до оправи; корінець зберігся цілком, має протерті невеликі дірки у місцях прошивки зошитів основного блоку, нижній край надірвано.

Форзац простий.

Записи XVIII ст. на арк. 1, 6, 27, 45, 47, 57 (затертий), 113, 126, 179 та на зворотах арк. 1, 6, 20, 27, 45, 46, 61, 94, 113, 124, 141, 143, 148, 176, 178, 179 недатовані, власницькі, пам'ятні, господарчі, про купівлю цієї книги та використання її у навчанні, коментарі, записи релігійного і повчального змісту, чернетки листів та проби пера українською (зокрема польськими літерами), польською та церковнослов'янською мовами, чорнилом, різними почерками.

Приклади: на пустий нижній частині арк. 6 півуставом:

«Сей Ярмолой раба Божого Гавриила Кнагевича», нижче іншою рукою, скорописом: «Сей Ярмолой раба Божого Гавриила Кнагевича мища(н)чука Городе(л)ского власни[й] его купивъ за золотихъ полскихъ одина[д]цять Андреи Мандри(й)ски(и)...» (іншу реконструкцію тексту див. у джерелі 7).

На пустому звороті арк. 6: «Ten Iarmoloy Jana Wrobcinskiego».

На звороті арк. 26: «Сей Јермолой раба Божія Іоакима» (курсивним почерком кінця XVIII – початку XIX ст.).

На звороті арк. 113: «Jan Worobcinsky <sic!> uczyłsia na tym Iarmołoiu».

На звороті арк. 141, лівому березі: «Dum fortuna revit» (лат.: «Поки що вдача в дорозі»; якщо 3-є слово revit, переклад: «Поки доля гине»).

На звороті арк. 183: «Jan Wińczynsky uczyłsie na tym Iarmołoiu».

Місцезнаходження: ХДНБ ім. В. Г. Короленка, фонд документних пам'яток, колекція рукописних книг. Шифр 819017, інв. № а 131815. Інвентаризовано у ХДНБ 01.08.1951 р.

Попередні місця зберігання: Волинське єпархіальне давньосховище у м. Житомир (червоним олівцем на арк. 1 «В<o>л<инський> муз<ей>» – вказівка на місце, з якого надійшло до Харкова та на корінці унизу «I/303»); Музей українського мистецтва у м. Харкові, 1920-і – початок 1930-х рр. (на передньому форзаці зліва синім олівцем: «№ 435»).

Додаткова інформація. Городло, пол. Horodło – село на річці Західний Буг, у гміні Городло Грубешівського повіту Люблінського воєводства, Польща, на кордоні з Україною. Як давньоруське і староукраїнське місто належало до Червенських міст, Галицько-Волинської держави, відійшло до Польщі з кінця XIV ст. Основними групами населення були поляки, українці, євреї. Прикметник від назви Городло традиційно – Городельский, є історизмом (в історичних джерелах – Городельська унія 1413 р., городельські міщани XVIII ст. тощо).

Джерела

1. Антонович М. Musica Sacra : зб. ст. з історії української церковної музики.– Львів : [б. в.], 1997.– 260 с. (Історія української музики. Дослідження; Вип. 3).
2. Цалай-Якименко О. Духовні співи давньої України: антол. – Київ: Музична Україна, 2000. – 219 с.
3. Цалай-Якименко О. «Літерні поміти» російських співацьких рукописів XVII століття – різновид київської релятивної нотації / О. Цалай-Якименко // Зап. Наук. т-ва ім. Шевченка. – Львів, 1996. – Т. 232. – С. 41–58.

4. Ясіновський Ю. Візантійська гимнографія і церковна монодія в українській рецепції ранньомодерного часу. – Львів : Поліграф. центр Вид-ва Львів. політехніки, 2011. – 468 с. – (Історія української музики. Дослідження; Вип. 18).
5. Ясиновський Ю. Соціальна функція українських нотних Ірмолоїв / Ю. П. Ясиновський // Рукописна та книжкова спадщина України. – 1994. – Вип. 2. – С. 63–72.
6. Ясиновський Ю. Український нотолінійний Ірмолой як тип гимнографічного збірника: зміст, структура / Ю. Ясиновський // Зап. Наук. т-ва ім. Шевченка. – Львів, 1996. – Т. 226. – С. 41–56.
7. Ясиновський Ю. Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–18 століть: кат. та кодикологічно-палеограф. дослідження. Львів: Вид-во Отців Василян «Місіонер»; Київ : Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996. – 622 с. – (Історія української музики. Дослідження; Вип. 2). Опис цієї пам'ятки: с. 356 (за № 659).
8. Мацюк О. Я. Філіграні архівних документів України XVIII–XX ст. / Академія наук України. Археографічна комісія. Інститут української археографії. Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України. Центральний державний історичний архів України у м. Львові. Відповідальний редактор Ф. П. Шевченко. – Київ: Наукова думка, 1992. – 352 с. – (Серія: «Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика». – Науково-довідкові видання з історії України).

Опис О. Я. Ісаєнко, І. Я. Лосієвського